

4. ที่อยู่อาศัยของไทยทรงดำ

การสร้างบ้านทรงหลังคาเต่า “อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ” ในอดีต

เฮือนลาว (เรือนลาว หรือบ้านลาว) คือ ที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม คือ มีหลังคาทรงโค้งรูปกระดองเต่า มุงหญ้าคายาวคลุมลงมาเกือบถึงพื้นดินแทนฝาเรือน เพื่อป้องกันลม ฝน และอากาศที่หนาวเย็น (ในอดีตชุมชนไทยดำตั้งอยู่ในแถบอากาศหนาว) เสาเฮือน (เสาบ้าน) ทำด้วยต้นไม้ทั้งต้นเป็นไม้เนื้อแข็งเลือกเอาต้นไม้ที่มีง่ามสำหรับวางคาน และพื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่สับหรือทุบให้แบนเป็นชั้นๆ แผลออกเป็นแผ่นติดกัน เรียกว่า ฟาก มุงด้วยแฝก หญ้าคา หรือต้นกก ยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือนฝาบ้านรอบทุกด้าน ตัวเรือนยกใต้ถุนสูงเพื่อประโยชน์ในการเก็บสิ่งของเครื่องใช้ เป็นที่ประกอบกิจการงาน เช่น ทอผ้า ตำข้าว เป็นคอกเลี้ยงสัตว์ มักมีแคร่ไวนั่งนอนและเป็นที่รับแขกในเวลากลางวัน เสาเรือนทำด้วยไม้ทั้งต้น มีง่ามไว้สำหรับวางคาน ยอดจั่วประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นกิ่งคล้ายเขาควายไขว้กัน เรียกว่า “ขอกุด” พื้นเรือนทำด้วยไม้ไผ่ทุบเป็นชั้นๆแผลออกติดกัน ภายในตัวบ้านเป็นพื้นที่โล่งแบ่งส่วนสำหรับที่นอน คริว และเป็นส่วนที่บูชาผีเรือน เรียกว่า “กะลื้อห้อง” เพื่อประกอบพิธีเสวนเฮือน (เช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว) มีชานแดดยื่นออกจากตัวบ้าน มีบันไดขึ้นเรือน 2 ทาง มียุ้งข้าวที่สร้างเป็นเรือนยกเสาสูงไว้ข้างที่พักอาศัย คนไทดำจะปลูกบ้านอยู่ใกล้ๆ กัน

เฮือน (เรือน) ของชาวไทยทรงดำ เรียกว่า “เรือนทรงกระดองเต่า” เพราะมีรูปทรงคลุ้มๆ รีๆ คล้ายกระดองเต่า อีกทั้งมีนิทานปรัมปราเล่าว่า มียักษ์ คอยจับกินมนุษย์เป็นอาหาร ชาวไทยทรงดำผู้มีไหวพริบดี ได้มุดเข้าไปซ่อนอยู่ใต้กระดองเต่า แล้วยักษ์ก็ไม่สามารถมองเห็น ตั้งแต่นั้นมา รูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำตามแบบธรรมเนียมนิยมจึงทำหน้าที่คาคลุ้ม ด้วยความเชื่อที่มีต่อเต่า เวลาสร้างเรือนจึงมักนำกระดองไป แหวนไว้ที่เสาแสก (เสาเอก) เพื่อเป็นการรำลึกถึงบุญคุณที่เต่าเคยมีต่อชาวไทยทรงดำ และเต่าเป็นสัตว์ที่อายุยืน จึงหวังในอายุยืนยาวแห่ง ความยั่งยืนมาสู่ผู้ที่อาศัยในบ้าน นอกจากนี้ยังแขวนฝักข้าวโพด ดอกฝ้ายและอื่นๆ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์อีกด้วย

เฮือนผู้ลาวแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ
(ที่มาของภาพ: ปุณย์จรีย์ สรสีสม)

ปัจจุบันที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำจะไม่นิยมสร้างเป็นเรือนผู้ลาวทรงหลังคาเต่าเนื่องจากทำยาก ใช้งบประมาณสูง และขาดช่างฝีมือที่จะสร้างได้ ตัวอย่างที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำที่เป็นของผู้มีฐานะดังรูปต่อไปนี้

ชาวไทยทรงดำอีกลักษณะหนึ่งในชุมชนบ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโพน อําเภอกปากทอ จังหวัดราชบุรี

บ้านชาวไทยทรงดำพร้อมเรือนเก็บพืชผล, อุปกรณ์การทำเกษตรและเรือนเลี้ยงสัตว์
(ที่มาของภาพ: ปุณย์จรรย์ สรสีสม)

การทำนาอาชีพดั้งเดิมที่ยังคงดำรงอยู่จนถึงช่วงเวลาปัจจุบัน

อาชีพหลักของชาวไทยทรงดำ คือ การทำนาข้าวทั้งในที่ลุ่ม (ข้าวนาลุ่ม) และทำไร่บนเชิงเขา (ข้าวไร่) โดยมีสัตว์พาหนะที่ใช้สอย คือ กระบือ (ควาย) ชาวไทยทรงดำมีตำนานเล่าขานกันว่า แถนเป็นผู้ส่งควายให้มาเป็นสัตว์ใช้สอยช่วย มนุษย์ทำ มาหากิน ดังนั้นควายจึง มีความเกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำมาแต่โบราณกาลซึ่งเป็นที่มาของ คำว่า “ขอกูด” อันเป็นเครื่องบ่งบอก เอกลักษณ์แห่งความมุ่งมั่น ความอดทน ต่อสู้ ความ มั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์อัน เกิดจากมีควายคอยช่วยเหลือ และพื้นที่ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดของ หมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ในการทำเกษตร

ทุ่งนากับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาของชุมชนไทยทรงดำบ้านหัวเขาจีน ต.ห้วยยางโพน อ.ปากทอ จ.ราชบุรี
(ที่มาของภาพ: ปุณย์จรรย์ สรสีสม)